

УДК 341.322.5

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/279-280

Ігор ЄВТУШЕНКО

завідувач кафедри
тактико-спеціальної, вогневої
та спеціальної фізичної підготовки,
кандидат юридичних наук

Максим ПОМАЗ

курсант Інституту підготовки
юридичних кадрів
для Служби безпеки України
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

**ПРОБЛЕМА КАТУВАНЬ ТА ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ
З ЛЮДЬМИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ**

Застосування катування та жорстоке поводження з людьми під час воєнних конфліктів залишається одним із найбільш гострих аспектів людської історії. Навіть за наявності безлічі міжнародних правових документів, які забороняють такі дії, жорстокість і знущання над людьми під час війни не припиняється.

Актуальність дослідження обумовлена постійністю цієї проблеми та необхідністю глибокого аналізу причин, наслідків та визначення способів подолання. Збройний конфлікт в Україні, що почався у 2014 р., і повномасштабна війна, що триває сьогодні внаслідок збройної агресії росії, знову підкреслили цю проблему, демонструючи її злочинність та руйнівний вплив на життя людей. Метою цієї роботи є ретельне дослідження проблеми катування та жорстокого поводження з людьми під час військових конфліктів. Дослідженням даної тематики займалися такі науковці, як Т. Сироїд, В. Пупишева, Р. Мигаль, І. Кобзєва, В. Тіхонов та ін.

Збройна агресія росії на території України з 24 лютого 2022 р. визнається як міжнародний збройний конфлікт, що підпадає під регулювання норм міжнародного гуманітарного права, Женевських конвенцій 1949 р. та їх першого Додаткового протоколу 1977 року (Протокол I), Гаазької конвенції 1907 р., що регулюють методи та засоби ведення війни, а також загальноприйнятих норм міжнародного гуманітарного права.

Проте факти катувань, знущань з боку військовослужбовців та інших комбатантів російської федерації щодо населення та військовополонених свідчать про здійснення ними нелюдських тортур та порушення Женевських та європейських конвенцій. Тому вважаємо за необхідне розглянути зміст дефініцій «жорстоке поводження» і «катування».

Науково-правовий зміст понять «жорстоке поводження» і «катування» базується на нормах міжнародного гуманітарного права, що мають на меті захищати права та гідність кожної людини, незалежно від її статусу чи обставин. Вони також вважаються принципами міжнародного права, що не допускають відступів або винятків, навіть у надзвичайних обставинах, таких як воєнний стан.

У ст. 1 Конвенції ООН проти катування та інших форм жорстокого, нелюдського та принижуючого гідність поводження та покарань, прийнятої 10 грудня 1984 р., термін «катування» описується як будь-яке свідоме діяння, спрямоване на нанесення особі інтенсивного фізичного або психологічного болю з метою отримання інформації чи зізнання, покарання за вчинені або підозрювані дії, а також залякування чи примусу до вчинення певних дій. Відповідно жорстоке поводження означає використання будь-яких методів, технік або засобів, спрямованих на заподіяння фізичного або психологічного страждання особі. Це може включати фізичні тортури, побої, погрози, примусові дії, які призводять до фізичних або психічних травм, таких як стрес, страх, тривога тощо.

На сьогодні день більшість цих правопорушень розглядається згідно зі ст. 438 Кримінального кодексу України, яка визначає порушення законів та звичаїв війни і посилається на норми міжнародного права та міжнародного гуманітарного права. Тільки за 2023 р. було обліковано у звітному періоді майже 62,6 тис. випадків порушень норм

міжнародного гуманітарного права, а також дій, направлених на порушення безпеки людства з боку російських окупантів. При цьому відповідні жорстокі вчинки забороняються великим переліком джерел міжнародного права та міжнародного гуманітарного права, серед яких найбільш змістовною є Женевська конвенція від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, та протоколи до неї.

Вказана Конвенція описує статус військових, комбатантів та цивільних в процесі конфлікту, якими правами вони користуються, а також нормативно-правовий акт надає гарантії захисту учасникам конфлікту у вигляді певних заборон. Незважаючи на такий великий перелік заборон, що містяться в вищезазначених нормативно-правових актах, на превеликий жаль, тортури продовжуються, російські окупанти ігнорують та свідомо порушують норми міжнародного права. Тобто хоч міжнародне і гуманітарне право існує і має на меті дієвий інститут відповідальності, однак цинізм вчинків представників російської федерації свідчить про низьку результативність покарання в умовах війни, оскільки винні тривалий час залишаються непокараними за свої злочини, а процедура покарання потребує удосконалення.

Суспільство вимагає справедливості, тому виникає необхідність пошуку і створення нових ефективних механізмів уникнення жорстокого знущання над людьми, серед яких можемо запропонувати:

- посилення відповідальності і жорстокості санкцій з метою уникнення рецидиву таких злочинів;
- налагодження та посилення системи надання безоплатного доступу до медицини та психологічної допомоги потерпілим внаслідок тортур;
- обов'язкове притягнення до відповідальності осіб, що є причетними до вчинення таких злочинів.

Збройна агресія РФ проти України супроводжується масовими випадками катувань та жорстокого поводження з людьми. Ці злочини є грубим порушенням міжнародного гуманітарного права та становлять серйозний виклик для міжнародного співтовариства, яке має негайно реагувати на такі інциденти, оскільки люди, яким гарантується захист з боку міжнародного права, просто не мають можливості відчувати себе у безпеці під час конфліктів.

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text.

2. Пупишева В. Міжнародне гуманітарне право під час російсько-української війни. *Актуальні питання права та соціально-економічних відносин*. 2023. С. 12–19. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48146/1/Збірник-2023%20%281%29.pdf#page=12>.

3. Сироїд Т. Л. Заборона катувань у міжнародному праві: поняття, сутність, характеристика складу злочину. *Актуальні проблеми держави і права*. 2022. Вип. 94. С. 123–135. URL : http://www.apdp.in.ua/v94/94_2022.pdf#page=123.

УДК 323.285

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/280-282

Ірина ЄРЕМЄЄВА

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ

Тероризм, як актор сучасних міжнародних відносин, давно набув характеру універсального явища, що притаманне державам та регіонам світу незалежно від рівня їхнього соціально-політичного, економічного та культурного розвитку. Ефективне протистояння тероризму залежить від виявлення закономірностей його виникнення,